

Archeologisch proefsleuvenonderzoek en karterend booronderzoek in plangebied Vletgaarsmaten te Holten, Gemeente Rijssen-Holten

T.S. Beck

Colofon

Archol Rapport 789

Archeologisch proefsleuvenonderzoek en karterend booronderzoek in plangebied Vletgaarsmaten te Holten, gemeente Rijssen-Holten

Projectleiding: drs. T.D. Hamburg

Auteur: T.S. Beck MA

Tekstredactie: T.D. Hamburg

Beeldmateriaal: T.S. Beck

Datum: 22-02-2024

Versie: 2.0

Status: definitief

Autorisatie Sr. Archeoloog: T.D. Hamburg

A handwritten signature in blue ink, consisting of a large, stylized 'H' followed by a vertical line and a horizontal line, all connected by a single stroke.

Handtekening

ISSN 1569-2396

© Archol, Leiden 2024

Einsteinweg 2

2333 CC Leiden

info@archol.nl

Tel. 085 2006492

Inhoud

Colofon	1
Inhoud	2
Samenvatting	3
1 Inleiding	4
1.1 Aanleiding en doelstelling	4
1.2 Onderzoeksgebied	4
1.3 Onderzoeksopzet en organisatie	4
2 Onderzoekskader	8
2.1 Landschappelijk kader	8
2.2 Archeologisch kader	9
2.3 Historisch kader	9
2.4 Resultaten vooronderzoek	12
3 Vraagstellingen en methodiek	13
3.1 Doelstelling	13
3.2 Relatie met NOaA en/of andere onderzoekskaders	13
3.3 Onderzoeksvragen	13
3.4 Strategie	14
3.5 Methodiek	16
4 Resultaten	19
4.1 Resultaten landschappelijk onderzoek	19
4.1.1 Karterend booronderzoek	19
4.1.2 Proefsleuvenonderzoek	19
4.2 Resultaten archeologisch onderzoek	20
4.2.1 Sporen	20
4.2.2 Vondsten	23
5 Conclusie, advies en beantwoording onderzoeksvragen	24
5.1 Conclusie	24
5.2 Selectieadvies	24
5.3 Beantwoording onderzoeksvragen	24
Literatuur	26
Lijst van figuren	27
Lijst van tabellen	27
Bijlage I Sporenlijst	28
Bijlage II Vondstenlijst	29
Bijlage III Profieldocumentatie	30

Samenvatting

In opdracht van de gemeente Rijssen-Holten heeft Archol bv een archeologisch proefsleuvenonderzoek (IVO-p) uitgevoerd in het plangebied Vletgaarsmaten. Aanleiding voor het onderzoek is het voornemen van de gemeente om binnen het plangebied een bedrijventerrein te realiseren.

Bureau- en verkennend booronderzoek had uitgewezen dat binnen het plangebied zones met (deels) intacte bodems aanwezig zouden zijn. Dat wil zeggen een dekzand afzetting met in de top een restant van de B-horizont afgedekt door een plaggendek. In deze zones konden vuursteenvindplaatsen uit het laat-paleolithicum tot en met het mesolithicum aangetroffen worden.

Daarnaast konden in deze zones en de delen waar geen B-Horizont meer aanwezig was, grondsporen uit het neolithicum tot en met de Vroege Middeleeuwen worden aangetroffen. Hierbij kan dan vooral gedacht worden aan diepere sporen zoals paalkuilen, afvalkuilen en waterputten.

Op basis van deze bevindingen heeft de gemeente Holten-Rijssen in haar rol als bevoegd gezag besloten dat een proefsleuven- en karterend booronderzoek noodzakelijk is.

Het proefsleuvenonderzoek had als doel vast te stellen of er archeologische vindplaatsen aanwezig zijn en zo ja, wat de aard, omvang kwaliteit en datering van deze vindplaatsen zijn. Het booronderzoek zou zich beperken tot de zones met een (grotendeels) intacte bodem en het opsporen van vuursteen sites.

Het karterend booronderzoek heeft laten zien dat in het hele onderzoeksgebied sprake van een zeer slechte conservering van het oorspronkelijke bodemopbouw. De podzolbodem is nagenoeg overal volledig opgenomen in de akkerlaag. Op basis hiervan kan geconcludeerd worden dat een eventueel vroege steentijd vondstniveau niet meer aanwezig is binnen de onderzoekslocatie.

Het beeld van een verstoorde bodemopbouw wordt bevestigd door de profielen die we in het sleuvenonderzoek hebben aangelegd. De aangetroffen grondsporen wijzen op agrarische gebruik van het gebied vanaf begin 19^e eeuw. Eventuele ouder bewoningssporen zijn niet aangetroffen in de opgravingsleuven.

Tijdens het onderzoek zijn geen archeologische vindplaatsen aangetroffen. Er zijn alleen sporen aangetroffen die in verband worden gebracht met agrarisch landgebruik vanaf de Nieuwe tijd. Archol adviseert daarom geen aanvullend archeologisch onderzoek en geadviseerd dat het terrein wordt vrijgegeven voor toekomstige ontwikkelingen. Op basis van de bevindingen van dit onderzoek neemt het bevoegd gezag (gemeente Rijssen-Holten) een formeel besluit.

Ondanks dat het onderzoek met alle zorgvuldigheid is uitgevoerd is het niet uitgesloten dat er onverhoopt toch archeologische resten in de ondergrond aanwezig blijken te zijn. Indien bij de uitvoering van de werkzaamheden archeologische resten worden aangetroffen, dan dient hiervan conform artikel 5.10 en 5.11 van de Erfgoedwet melding gedaan te worden bij het bevoegd gezag (de gemeente Rijssen-Holten).

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en doelstelling

In opdracht van de gemeente Rijssen-Holten heeft Archol bv op 9 januari 2024 een archeologisch proefsleuvenonderzoek (IVO-p) uitgevoerd in het plangebied Vletgaarsmaten (Figuur 1.1). Aanleiding voor het onderzoek is het voornemen van de gemeente om binnen het plangebied een bedrijventerrein te realiseren.

Bureau- en verkennend booronderzoek¹ had uitgewezen dat binnen het plangebied zones met (deels) intacte bodems aanwezig zouden zijn. Dat wil zeggen een dekzand afzetting met in de top een restant van de B-horizont afgedekt door een plaggendek. In deze zones konden vuursteenvindplaatsen uit het laat-paleolithicum tot en met het mesolithicum aangetroffen worden.

Daarnaast konden in deze zones en de delen waar geen B-Horizont meer aanwezig was, grondsporen uit het neolithicum tot en met de Vroege Middeleeuwen worden aangetroffen. Hierbij kan dan vooral gedacht worden aan diepere sporen zoals paalkuilen, afvalkuilen en waterputten.

Op basis van deze bevindingen heeft de gemeente Holten-Rijssen in haar rol als bevoegd gezag besloten dat een proefsleuven- en karterend booronderzoek noodzakelijk is.

Het proefsleuvenonderzoek had als doel vast te stellen of er archeologische vindplaatsen aanwezig zijn en zo ja, wat de aard, omvang kwaliteit en datering van deze vindplaatsen zijn. Het booronderzoek zou zich beperken tot de zones met een (grotendeels) intacte bodem en het opsporen van vuursteen sites. Met deze onderzoeken diende informatie te worden verzameld om tot een waardstelling van het terrein te komen, met bijbehorend selectieadvies: welke vindplaatsen zijn behoudenswaardig en welke delen van het onderzoeksgebied komen in aanmerking voor vervolgonderzoek?

1.2 Onderzoeksgebied

Het plangebied ligt in het buitengebied ten westen van het dorp Holten (Figuur 1.1). Het wordt omsloten door de Dorperdijk in het zuiden en de Navigatieweg in het noorden. Ten oosten ligt een bedrijventerrein en ten westen liggen weilanden. De precieze aard van de voorgenomen bodemingrepen zijn vooralsnog onduidelijk, maar potentiële archeologische sporen zullen door de bouwwerkzaamheden verstoord worden. Het onderzoeksgebied betreft de zuidelijke helft van het plangebied dat als akker in gebruik is.

1.3 Onderzoekopzet en organisatie

Al sinds 1961 kent Nederland een monumentenwet. In 1988 werd deze wet vervangen door de Monumentenwet, die op zijn beurt per 1 juli 2016 is komen te vervallen en deels is overgegaan naar de Erfgoedwet. Een ander gedeelte zal in 2024 opgaan in de Omgevingswet. Deze wet regelt de omgang met het archeologisch erfgoed in de fysieke leefomgeving. De bevoegde overheid kan iedere initiatiefnemer van projecten met bodemverstoringen verplichten een rapport te overleggen, waaruit de archeologische waarde van het te verstoren terrein (het plangebied) blijkt. Voor een dergelijk rapport is archeologisch onderzoek vereist: het archeologisch vooronderzoek. Dit onderzoek heeft tot doel vast te stellen of in het plangebied waardevolle vindplaatsen voorkomen.

Het vooronderzoek is opgebouwd uit twee onderdelen: het bureauonderzoek (BO) en eventueel een inventariserend veldonderzoek (IVO), elk met bijbehorende standaardrapportages. Het doel van een bureauonderzoek is het vaststellen of, en zo ja, welke typen archeologische vindplaatsen precies in het plangebied zijn te verwachten ("gespecificeerde archeologische verwachting"). Het IVO dient ertoe deze vindplaatsen daadwerkelijk op te sporen (karterende fase) en de omvang en waarde in kaart te brengen (waarderende fase). Proefsleuvenonderzoek is één van de methoden die kan worden toegepast bij een IVO.

Het hier gepresenteerde onderzoek betreft een IVO, karterende en waarderende fase. Na afronding van dit onderzoek dient de bevoegde overheid, op basis van het advies van Archol bv, een besluit te nemen over het vervolgtraject. Als geen archeologische waarden worden aangetroffen, kan het besluit inhouden dat het archeologisch onderzoek is afgerond. Als echter blijkt dat in het plangebied behoudenswaardige archeologische vindplaatsen aanwezig zijn, dan kan de

---

¹ Stevens 2022; Van Essen en Stevens 2022.

initiatiefnemer verplicht worden tot een aanpassing van de plannen (de vindplaats blijft in de grond behouden), of tot een archeologische opgraving.

Het onderzoek is uitgevoerd door een team van Archol bv, onder leiding van een senior KNA-archeoloog (Tabel 1-2). Het graafwerk is uitgevoerd door een kraanmachinist met ervaring in archeologisch graafwerk. De gemeente Rijssen-Holten is opdrachtgever en treedt eveneens op als bevoegd gezag en wordt daarbij ondersteund door de regio archeoloog van "Het Oversticht". Voorafgaand aan het onderzoek is een Programma van Eisen (PvE) opgesteld.² Het onderzoek is verricht conform de eisen in deze documenten en volgens de richtlijnen van de KNA versie 4.1.

Soort onderzoek:	Proefsleuvenonderzoek (IVO-p)
Projectnaam:	Vletgaarsmaten 2c
Archolprojectcode:	HVM2344
Archis-zaaknummer:	5494363100
Opdrachtgever:	Gemeente Rijssen-Holten
Bevoegd gezag:	J. Danker (Gemeente Rijssen-Holten)
Adviseur bevoegd gezag:	Eva Kaptijn (Het Oversticht)
Uitvoerder:	Archeologisch Onderzoek Leiden bv
Periode van uitvoering veldwerk:	09-01-2024 t/m 16-01-2024
Uitwerking rapportage gereed	16-01-2025
Deponering gereed	16-01-2026
Versie	1.0 (concept)
Provincie:	Overijssel
Gemeente:	Rijssen-Holten
Plaats:	Holten
Toponiem:	Vletgaarsmaten 2c
Coördinaten gebied:	Centrumcoördinaat x: 223.773, y: 476.118
Oppervlakte plan- of onderzoeksgebied:	Plangebied ca. 17 ha, onderzoeksgebied ca. 54.085 m ²
Huidig grondgebruik:	Akkerland
Beheer en plaats van documentatie en vondsten:	Provinciaal Depot voor Bodemvondsten Provincie Overijssel
Geomorfologie:	Dekzandvlakte en dekzandrug
Bodem:	Veldpodzolgrond (Hn21), Moerige eerdgronden (vWz)
Soort onderzoek:	Proefsleuvenonderzoek (IVO-p)
Projectnaam:	Vletgaarsmaten 2c

Tabel 1-1 Administratieve gegevens.

---

² Hamburg 2023.

Naam	functie	Telefoon	Email
Archol			
Archol algemeen:			
Liesbeth Mol	Directeur	0618581598	l.mol@archol.nl
Tom Beck	VGM Functionaris	0657555108	t.beck@archol.nl
Tom Hamburg	Projectmanager/ veldwerkleider	0622880168	t.Hamburg@archol.nl
Tom Beck	Plv. Veldwerkleider	0657555108	t.beck@archol.nl
Michael Steenbakker	Veldarcheoloog	1657553762	m.steenbakker@archol.nl
Eckhart Heunks	Senior prospector	0615967867	e.heunks@archol.nl
Luuk Slegers	Junior prospector	0640847097	l.slegers@archol.nl
Onderaannemers			
Menno Wolfkamp	Aanstoot – Pekkeriet groen en infra	06-53283783	ap-holten@hetnet.nl
Extern			
Jan Danker	Bevoegd gezag (gemeente Rijssen-Holten)	0548854424	-
Eva Kaptijn	Adviseur bevoegd gezag (Het Oversticht)	06-15822605	eva.kaptijn@hetoversticht.nl

Tabel 1-2 Lijst van betrokken personen.

Figuur 1.1 Ligging van het plangebied (blauw) met daarin het onderzoeksgebied (rood).

2 Onderzoekskader

2.1 Landschappelijk kader³

Het onderzoeksgebied bevindt zich in het Oost-Nederlandse dekzandgebied in het relatief vlakke gedeelte tussen de Holterberg en de Zuurberg. Gedurende het Pleistoceen (2,5 miljoen jaar tot 10.000 jaar BP) zijn er verscheidene zeer koude perioden geweest (glacialen (ijstijden)), afgewisseld met warmere perioden (interglacialen). In de voorlaatste ijstijd (het Saalien: 200.000 – 130.000 jaar BP) was Nederland gedeeltelijk met een dik pakket landijs bedekt. In deze periode werden als gevolg van het zich verplaatsende landijs in verschillende stadia de in de ondergrond aanwezige rivierafzettingen opgestuwd. Door de druk van het ijs werd het materiaal zijdelings tot aanzienlijke hoogte opgeperst. Onder deze omstandigheden werden vooral in Midden- en Oost-Nederland stuwwallen gevormd. De Holterberg en de Zuurberg zijn twee van dit soort stuwwallen.

In de laatste ijstijd (het Weichselien) bereikte het landijs Nederland niet. Wel heerste er een poolklimaat, waardoor de vegetatie verdween en op grote schaal zand (dekzand) kon verstuiven. Dit dekzand bestaat uit goed gesorteerd, fijn zand en werd onder andere rond de aanwezige stuwwallen afgezet en dus ook in het onderzoeksgebied als dekzandruggen of -vlaktes. Op basis van de geomorfologische kaart ligt het gebied in een vlakke met deels verspoelde dekzanden (Figuur 2.1). Het zuidelijke gedeelte ligt op een dekzandrug met of zonder een oud bouwlanddek.

Figuur 2.1 Op de geomorfologische kaart ligt het onderzoeksgebied deels op de verspoelde dekzanden en in het zuiden loopt een dekzandrug.

³ Deels overgenomen uit Stevens 2022.

2.2 Archeologisch kader

In de directe omgeving van het plangebied zijn in het verleden enkele onderzoeken uitgevoerd. Het betreft voornamelijk bureauonderzoeken, booronderzoeken en archeologische inventarisaties voor het opstellen van verwachtingskaarten. Daarnaast is op ca. 500 m ten oosten een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd waarbij sporen van een mesolithische nederzetting/kampement en een landweer uit de 14^e tot 18^e eeuw zijn aangetroffen.⁴

Daarnaast zijn op circa 500 m ten noordoosten van het plangebied drie waarnemingen gedaan van vuurstenen artefacten waaronder klingen, schrabbers en afslagen. Deze zijn gedateerd in het mesolithicum.⁵

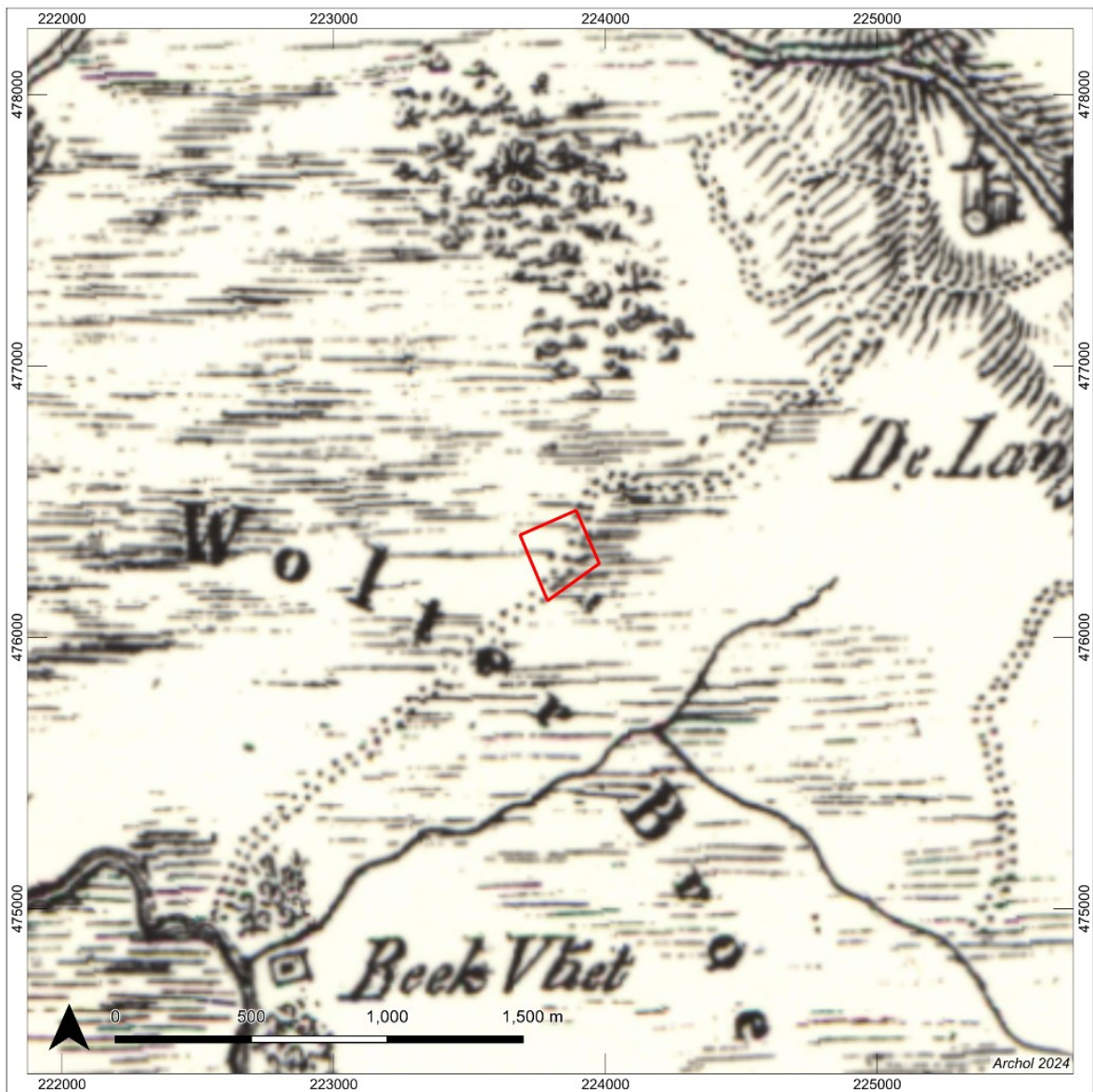
2.3 Historisch kader

Het historisch kaartmateriaal laat zien dat het plangebied rond 1820 gelegen is op de zogenaamde 'woeste gronden' (Figuur 2.2). Op het kadastrale minuutplan, ook uit begin 19^e eeuw, is wel te zien dat in deze periode delen van het landschap ontgonnen worden. Zo zijn er in het oostelijke deel van het plangebied enkele percelen zichtbaar (Figuur 2.3). Vanaf 1850 is de gehele omgeving in en rondom het plangebied verkaveld en als weiland of akkerland in gebruik (Figuur 2.4).

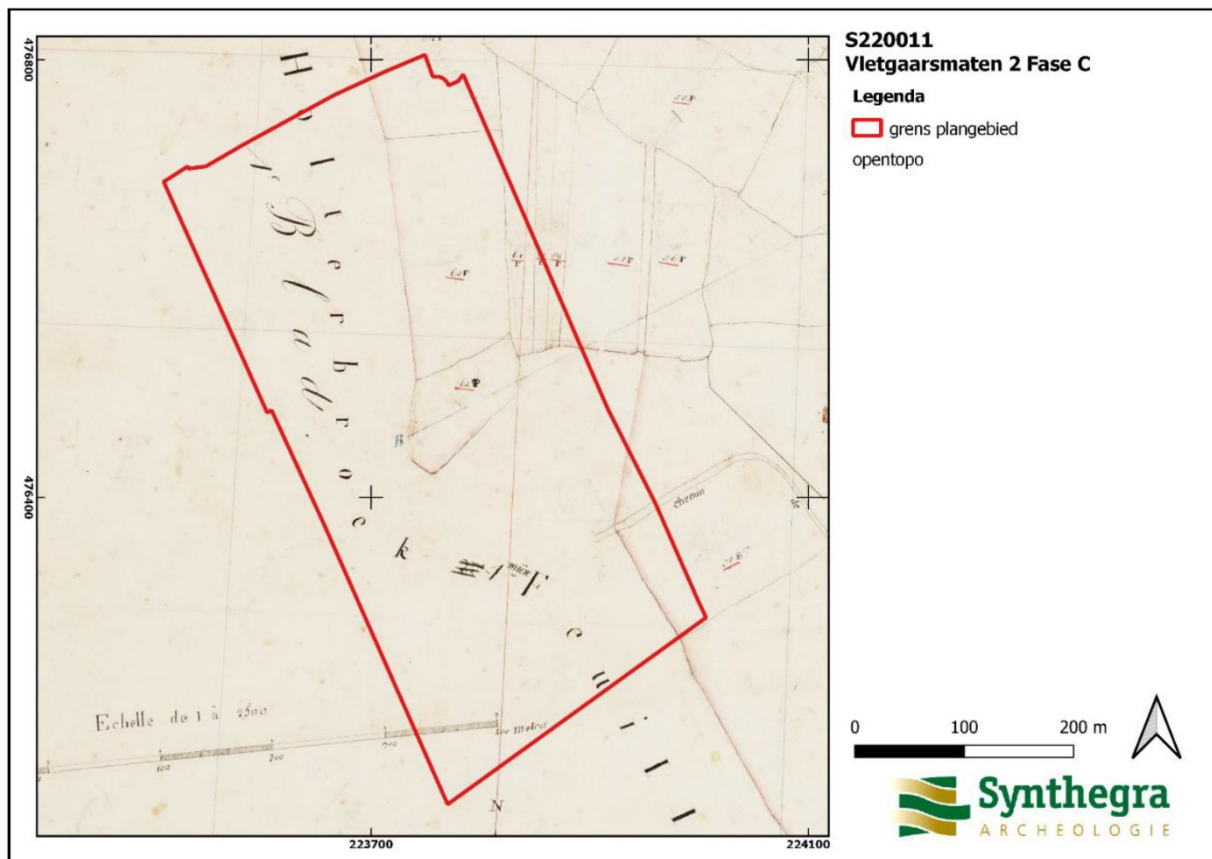
---

⁴ Van Dalen 2006; Archisnummer: 2123352100.

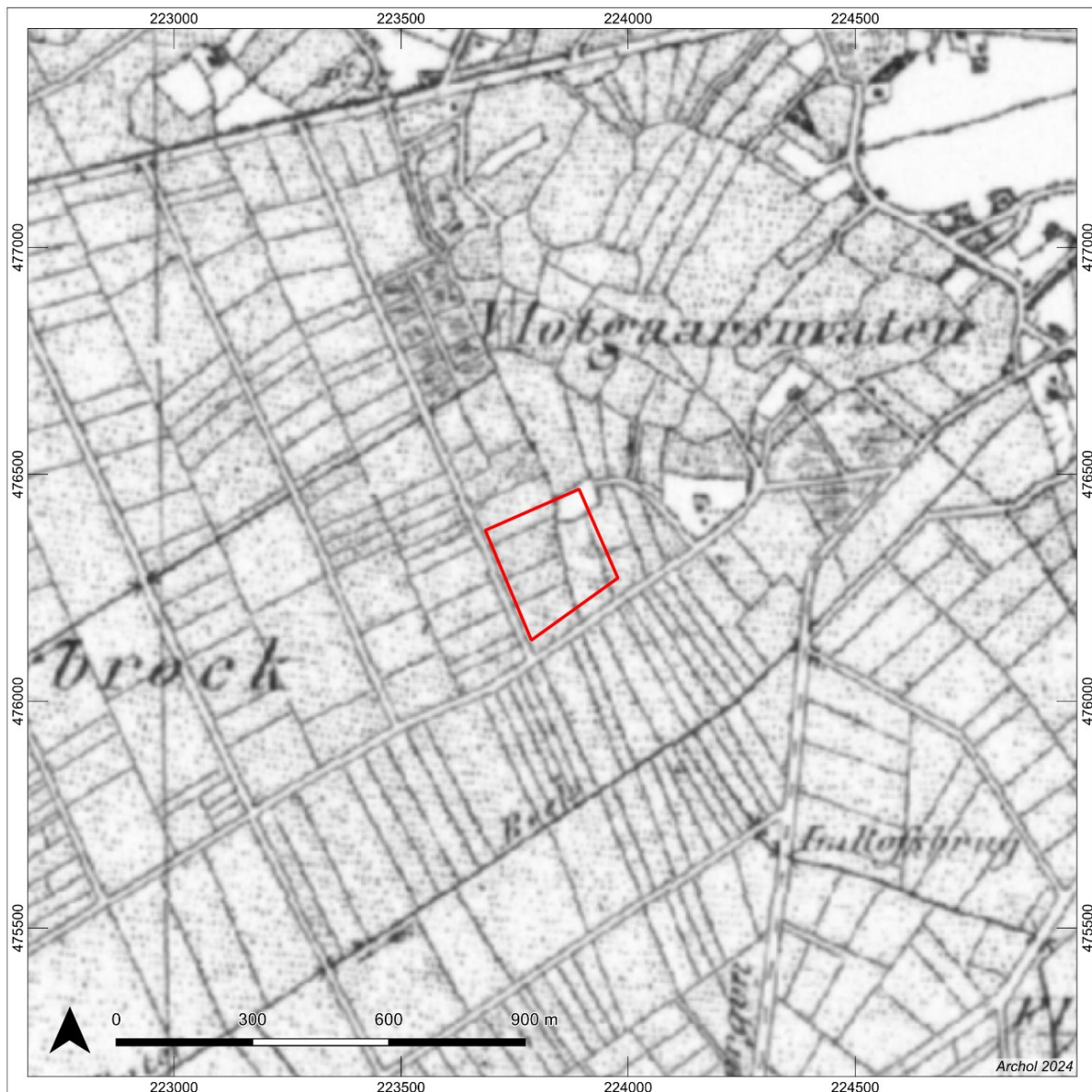
⁵ Archis vondstlocaties: 1103284, 1104553 en 1105243.

Figuur 2.2 Het onderzoeksgebied (rood) geprojecteerd (bij benadering) op een historische kaart uit 1820. (Bron: topotijdreis.nl)

Figuur 2.3 Het plangebied (rood) op de kadastrale minuutplan uit 1811 – 1832 (MINo4o29oDo1). In het oosten begint men de 'woeste gronden' te ontginnen (overgenomen uit Stevens 2022).

Figuur 2.4 Vanaf 1850 is de gehele omgeving van het onderzoeksgebied (rood) ontgonnen en is de verkaveling duidelijk zichtbaar (Bron: topotijdreis.nl).

2.4 Resultaten vooronderzoek⁶

In het plangebied is in 2022 door Synthegra een verkennend booronderzoek uitgevoerd. Uit de resultaten kwam naar voren dat het natuurlijke bodemprofiel in het zuidelijke deel van het plangebied intact was. Omdat er in een deel van het plangebied een B-horizont bovenop een intacte C-horizont is aangetroffen, werden geacht dat resten uit het Laat-Paleolithicum en Mesolithicum zich mogelijk nog in het gebied konden bevinden. Vuursteenvindplaatsen bestaan voornamelijk uit strooiing van fragmenten vuursteen en ondiepe grondsporen, zoals haardkuilen, en bevinden zich in de bovengrond van het dekzand. Daarom was voor deze periode een (middel)hoge verwachting gehandhaafd.

Voor de delen waar het natuurlijke bodemprofiel niet meer intact was, en uit AC-profielen bestond, konden dieper ingegraven sporen worden verwacht voor de periode neolithicum tot en met de Vroege Middeleeuwen. Voor deze perioden is ook een (middel)hoge verwachting aangehouden.

⁶ Deels overgenomen uit Van Essen en Stevens 2022.

3 Vraagstellingen en methodiek

3.1 Doelstelling

Doel van het proefsleuvenonderzoek is het vaststellen van de aan- of afwezigheid van archeologische vindplaatsen op het terrein. Van eventuele vindplaatsen dient de aard, omvang, datering, gaafheid, conservering en inhoudelijke kwaliteit vastgesteld te worden. Het onderzoek dient te resulteren in een waardestelling van de vindplaats(en) conform KNA 4.1 specificatie VSo6.

3.2 Relatie met NOaA en/of andere onderzoekskaders

Op basis van de verwachting en de doelstelling van het onderzoek kunnen meerdere thema's van de Nationale Onderzoeksagenda voor de Archeologie 2.0 van belang zijn:⁷

2. De dynamiek van het Nederlandse landschap
5. Sociale en economische differentiatie
7. De archeologie van het rituele
9. Dodenbestel en grafmonumenten
13. De verankering van het boerenbestaan
14. De rol van natuurlijke voedselbronnen na de introductie van de landbouw
21. De dynamiek van het landgebruik
22. Mens - materiele cultuurrelaties
23. Netwerken en infrastructuur

3.3 Onderzoeksvragen

Het onderzoek is zowel karterend als waarderend van aard. De vraagstelling die met behulp van het proefsleuvenonderzoek beantwoord dient te worden, is daarom gericht op de omvang, diepteligging, aard en ouderdom van eventueel in het onderzoeksgebied aanwezige vindplaatsen en het bepalen van de behoudenswaardigheid ervan. De volgende onderzoeksvragen zijn opgesteld:

1. Wat zijn de landschappelijke kenmerken (geologie, bodemgesteldheid, geomorfologie en waterhuishouding) van het onderzoeksgebied?
2. Hoe is de natuurlijke opbouw van het bodemprofiel?
3. Komt de landschappelijke situatie overeen met de verwachting op basis van het vooronderzoek? Waarom wel/niet?
4. In welke mate is het gebied verstoord?
5. Bevinden zich in het plangebied archeologische resten en zo ja, waaruit bestaan deze? Welke sporen, structuren en vondsten zijn er binnen de vindplaats(en) te onderscheiden?
6. Indien er geen archeologische resten zijn aangetroffen, welke verklaring is hiervoor te geven?
7. Van welke complex-/vindplaatstypen en welke dateringen is er sprake?
8. Wat zijn de horizontale en verticale begrenzingen, ligging en omvang van de vindplaats(en)?
9. Wat is het paleo-ecologisch potentieel van het onderzoeksgebied? Zijn er locaties die voor analyse bemonsterd kunnen worden?
10. Hoe kan het onderzoeksgebied aan de hand van de onderzoeksresultaten en middels de KNA Leidraad Standaard Archeologische Monitoring worden gewaardeerd?
11. Is er sprake van behoudenswaardige vindplaatsen?
12. Komen de resultaten van het onderzoek overeen met de archeologische verwachting op basis van het vooronderzoek?
13. Indien vervolgonderzoek in de vorm van een opgraving voor (een deel van) het onderzoeksgebied wordt geadviseerd: welke aanbevelingen zijn er te doen ten aanzien van onderzoeksstrategie en -methodiek?

---

⁷ <https://archeologieinnederland.nl/bronnen-en-kaarten/noaa>.

14. Wat is de status van het terrein na afronding van het archeologisch onderzoek? Zijn er nog behoudenswaardige resten in het gebied aanwezig of te verwachten die nog niet zijn onderzocht/opgegraven en die bescherming van het terrein in de toekomst noodzakelijk maken?

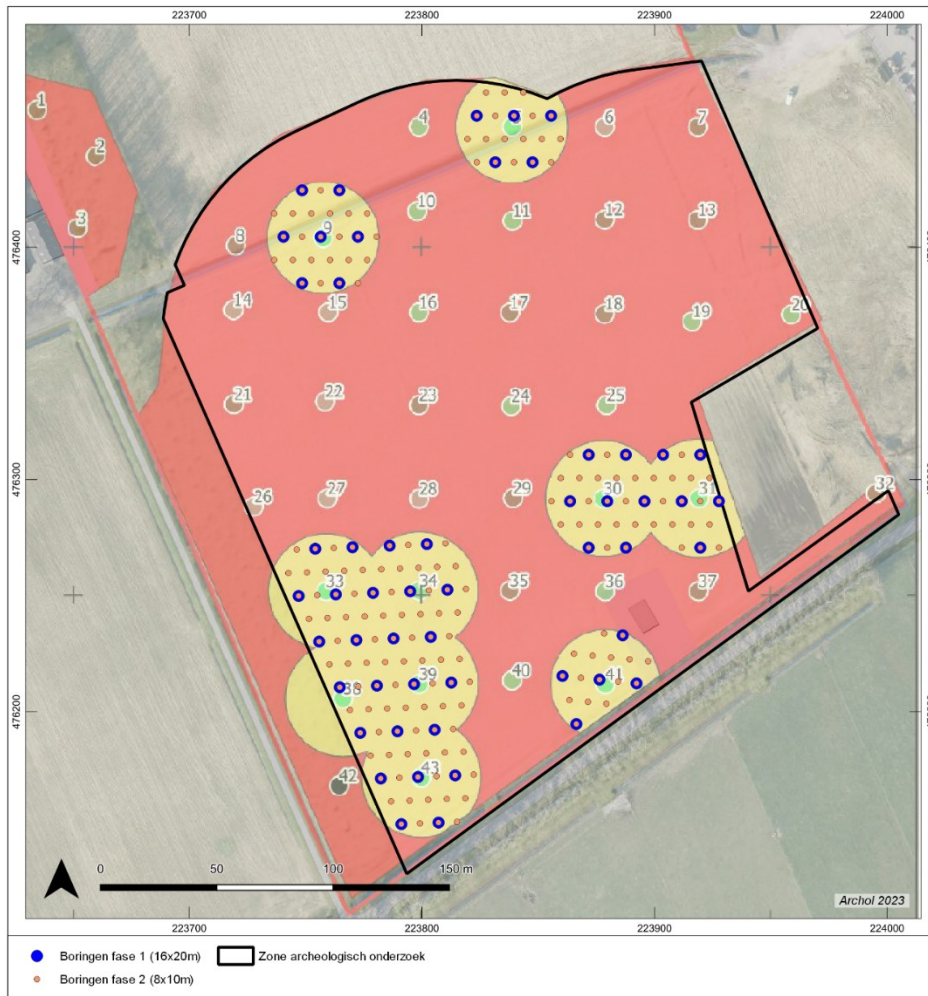
3.4 Strategie

Naar aanleiding van het vooronderzoek uit 2022 heeft het bevoegd gezag besloten dat er in het zuiden van het plangebied (het onderzoeksgebied in Figuur 1.1) een karterend booronderzoek noodzakelijk was voor het opsporen van vuursteen sites en een proefsleuvenonderzoek voor dieper ingegraven (jongere) sporen.

De booronderzoek moest uitgevoerd worden binnen een aantal zones (zie Figuur 3.1). In overleg met het bevoegd gezag is gekozen voor een gefaseerde aanpak van dit onderzoek, waarbij in fase 1 geboord zou worden in een 16 bij 20 m grid en in een tweede fase in een 8 bij 10 m grid. Daar waar intacte bodems en/of archeologische indicatoren zouden worden aangetroffen kon het grid verdicht worden naar een 8 x 10 m grid (Figuur 3.1). Uiteindelijk zijn alleen de 54 boringen uit de eerste fase gezet (boorgrid 16x20).

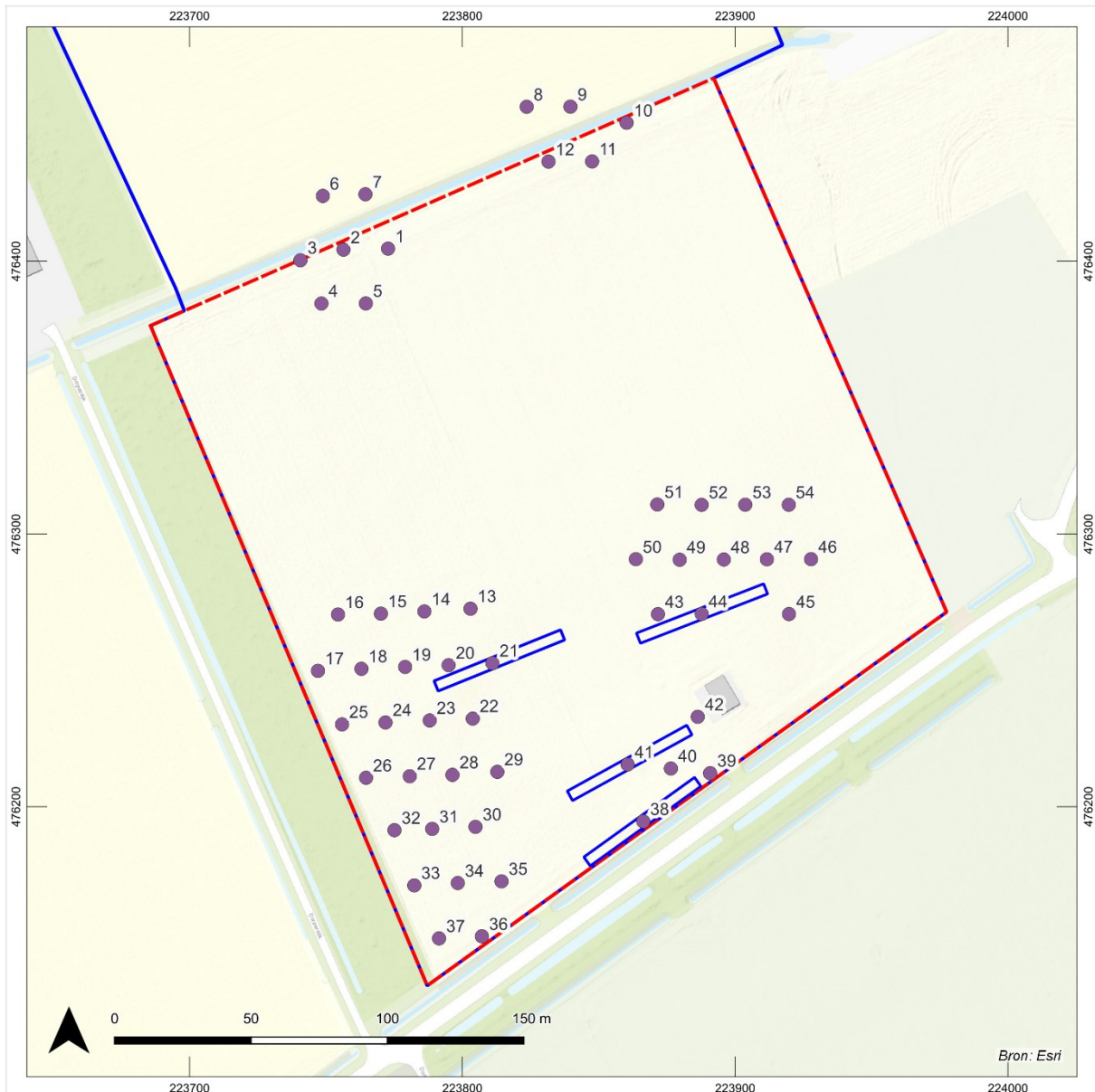
Het oorspronkelijke puttenplan voor het proefsleuvenonderzoek ging uit van de aanleg van 36 sleuven. Uit de resultaten van het karterend booronderzoek (worden uitgebreid besproken in hoofdstuk 4) bleek dat slechts in vier gevallen onder de akker restanten van een (deels) oorspronkelijke veldpodzol aanwezig was. In de rest van het onderzoeksgebied is de bodem tot in de C-horizont verstoord. In overleg met het bevoegd gezag is besloten alleen op deze vier locaties proefsleuven aan te leggen (Figuur 3.2).

Tijdens het veldwerk is, in overleg met het bevoegd gezag, besloten één van de proefsleuven af te laten vallen gezien er in de andere proefsleuven geen significante archeologische sporen zijn aangetroffen. Uiteindelijk zijn er dus drie proefsleuven van 4 x 50 m aangelegd met een oriëntatie van westzuidwest-oostnoordoost (Figuur 3.3). Daarbij is één vlak aangelegd in de top van de C-horizont.

Figuur 3.1 Het gefaseerde boorplan voor het karterende onderzoek.

Figuur 3.2 Aangepaste puttenplan. De proefsleuven zijn ter hoogte van de deels intacte bodem geplot.

3.5 Methodiek

Karterend booronderzoek

Het onderzoek betreft een booronderzoek karterende fase van het IVO-Overig. Het onderzoek wordt uitgevoerd conform Protocol 4003: Specificatie Inventariserend Veldonderzoek VS03 van de KNA 4.1, Leidraad karterend booronderzoek.

Voor de top van het (grotendeels) intacte dekzand gold een middelhoge archeologische verwachting voor vuursteenvindplaatsen (kampementen) uit het Laat-Paleolithicum en Mesolithicum. Vanwege de verwachte (deels) intacte top van het dekzand zouden eventueel aanwezige vindplaatsen zich kenmerken door een strooiing van vuursteen, mogelijk in combinatie met haardkuilen. Kampementen van jagers/verzamelaars met een lage of matig-hoge vondstdichtheid kunnen door middel van booronderzoek op een betrouwbare wijze worden opgespoord. Voor de prospectie wordt de standaardmethode A₄ (boorgrid 8 x 10 m, 15 cm boordiameter) gebruikt. Deze is gericht op het opsporen van middelgrote kampementen met een lage vondstdichtheid.

Van elke boring is eerst de top van het dekzand beschreven in Deborah 3 (textuur en diepteligging dekzand/B-horizont en aard afdekkende laag (plaggendek of verstoring)). Vervolgens is de top van het dekzand bemonsterd voor inspectie op de aanwezigheid van archeologische indicatoren. Omdat de kampementen van jagers/verzamelaars zich veelal kenmerken door een verhoudingsgewijs lage vondstdichtheid en een hoge fragmentatiegraad is zeven (3 mm maaswijdte) de enige optie als waarnemingstechniek.

De locatie en de hoogte van de boringen is vastgelegd met een GPS met een nauwkeurigheid < 3 cm) of met behulp van meetlinten en het AHN3. De boringen zijn in het veld beschreven door een senior prospector volgens de Archeologische Standaard Boorbeschrijving (ASB) die voldoet aan de NEN5104 norm. De grond is over een maaswijdte van 3 mm droog gezeefd. Het zeefresidu is met het blote oog onderzocht op archeologische indicatoren.

Proefsleuvenonderzoek

Het proefsleuvenonderzoek is uitgevoerd conform het Programma van Eisen (PvE)⁸ en Protocol 4004 van de Kwaliteitsnorm Archeologie (KNA) versie 4.1. De proefsleuven zijn vlaksgewijs ontgraven met behulp van een rupskraan voorzien van een gladde bak. Elke haal is visueel en met de metaaldetector gecontroleerd op vondsten. Het sporenvlak is aangelegd in de top van de C-horizont. Sporen zijn ingekrast en voorzien van een spoornummer. Het vlak is gefotografeerd en ingetekend met behulp van een GPS. Bijlage I geeft een overzicht van alle sporen. Sporen zijn ingevoerd in de projectdatabase, waarbij tenminste zijn genoteerd: put-, vlak- en spoornummer, spoor aard, velddatering en vullingbeschrijving. Een selectie van de sporen is gecoupeerd om de aard, datering en gaafheid vast te stellen. De sporen zijn niet afgewerkt. Er zijn geen vondsten verzameld tijdens het onderzoek.

Om de bodemopbouw van het terrein in kaart te brengen, zijn in elke proefsleuf drie 1 m brede profielkolom aangelegd. De profielen zijn verdiept tot circa 30 cm onder het archeologisch niveau. De profielnummers bestaan uit een samentrekking van het nummer van de proefsleuf en het profiel binnen deze sleuf (bv: het tweede profiel in proefsleuf 3 is profiel 302). De profielen zijn gefotografeerd en beschreven in het programma Deborah 3 (Bijlage III). Figuur 3.3 toont de ligging van de gedocumenteerde profielen.

Er zijn geen sporen bemonsterd.

---

⁸ Hamburg 2023.

Figuur 3.3 De proefsleuven met de locaties van de profielkolommen.

4 Resultaten

4.1 Resultaten landschappelijk onderzoek

4.1.1 Karterend booronderzoek

Het paleoreliëf van het plangebied is zowel op basis van vastgestelde boorprofielen als aan de hand van het AHN-beeld eenduidig. Het noordelijke deel ligt erg laag met een zeer hoge grondwaterstand. Hier worden de profielen gekenmerkt door een relatief dikke A-horizont / akkerlaag met daaronder een diep omgezette bodem (A-C verploegd). De C-horizont daar weer onder is vanaf de top gereduceerd met veel boomwortelresten (Indicatief voor permanent hoge grondwaterstand). Meest waarschijnlijk is in deze laagste delen grond aangevoerd om de (grond)waterhuishouding te verbeteren t.b.v. landbouwkundig gebruik. Er zijn geen restanten van een podzolbodem aangetroffen.

In het zuidelijke deel is sprake van een dekzandwieling met lokale opduikingen waarbij het eerder gaat om een erosierestant van oude dekzandfasen dan om een Jonge Dekzandopwaaiing (leemgelaagd en grindjes in de C-horizont). Het bodemtype wordt gedomineerd door Ap-C profielen met een akkerlaag variërend tussen de ca. 30 en 45 cm. Een geroerde A-C overgangslaag ontbreekt veelal. Anders dan in het laag gelegen noordelijke deel toont de C-horizont in de top redelijk geoxideerd. Slechts in vier gevallen zijn onder de akker restanten van een oorspronkelijke veldpodzol aangetroffen. In drie gevallen gaat het slechts om de B-C overgangshorizont(dikte 5-10 cm). In één geval is een 20-30 cm dikke B-horizont waargenomen. Deze laatste waarneming ligt onder aan de flank van een opduiking waar vermoedelijk de B-vorming zich extra diep kon ontwikkelen als gevolg van een laterale grondwaterstroom. Alle waarnemingen met restanten van een B-horizont betreffen geïsoleerde waarnemingen. Daarbij moet worden opgemerkt dat bij extra controle boringen direct naast de betreffende boring al weer sprake van een A-C profielopbouw.

De vaak dunne A-C profielen en het volledig ontbreken van restanten van een veldpodzol op de hoogste delen wijzen op egalisatie van deze opduikingen. Een beetje veldpodzol heeft inclusief BC-horizont toch al gauw een dikte van 40-50 cm en had zonder egalisatie op meer plaatsen een B/BC restant verwacht mogen worden.

Overigens zijn er geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van een esdek (zoals in het vooronderzoek uit 2022 werd gesuggereerd) in de historische betekenis van het woord (resultaat van 'eeuwenlange' plaggenbemesting). De aangetroffen akkerlaag toont onder de actuele ploegvoor rommelig met brokken A- en C-materiaal wat in een traditioneel esdek niet het geval is (S5010 in Figuur 4.1).

Tijdens het booronderzoek is een vondst aangetroffen. Het betreft een door hitte gefragmenteerde vuursteenafslag. Meer valt over het fragment niet te zeggen (zie bijlage II).

4.1.2 Proefsleuvenonderzoek

Tijdens het onderzoek zijn negen profielkolommen aangelegd en toont de laagopbouw binnen het plangebied weinig variatie. De landschappelijke resultaten van het proefsleuvenonderzoek sluiten aan op het karterend booronderzoek. Om de profielen te beschrijven zijn de volgende laagnummers uitgeschreven:

Laagnummer	Beschrijving
S5000	Bouwvoor
S5010	Verploegde Ap horizont
S5030	C horizont / dekzand

Tabel 4-1 Toelichting codering stratigrafie.

Figuur 4.1 Profiel 203.

In de profielen van de proefsleuven zijn geen intacte bodems aangetroffen. De bodem is in dit deel van het plangebied overal tot in de C-horizont verstoord. De top van de C-horizont schommelt tussen de 9,9 en 10,5 m +NAP (0,2-0,5 m -mv). Op het grijsgele dekzand ligt een rommelige akkerlaag met brokken A- en C-materiaal. De top van deze donker grijsbruine verploegde Ap-horizont ligt op circa 10,1 tot 10,7 m +NAP (0,3 m -mv). De bovenste 30 cm van het bodemprofiel bestaat uit een donkerbruine recente bouwvoor.

4.2 Resultaten archeologisch onderzoek

4.2.1 Sporen

Spoortype	Aantal
Greppel	5
Paalkuil	14
Recente verstoring	1
Laag	3
Totaal	23

Tabel 4-2 Totaal aantal aangetroffen sporen per type.

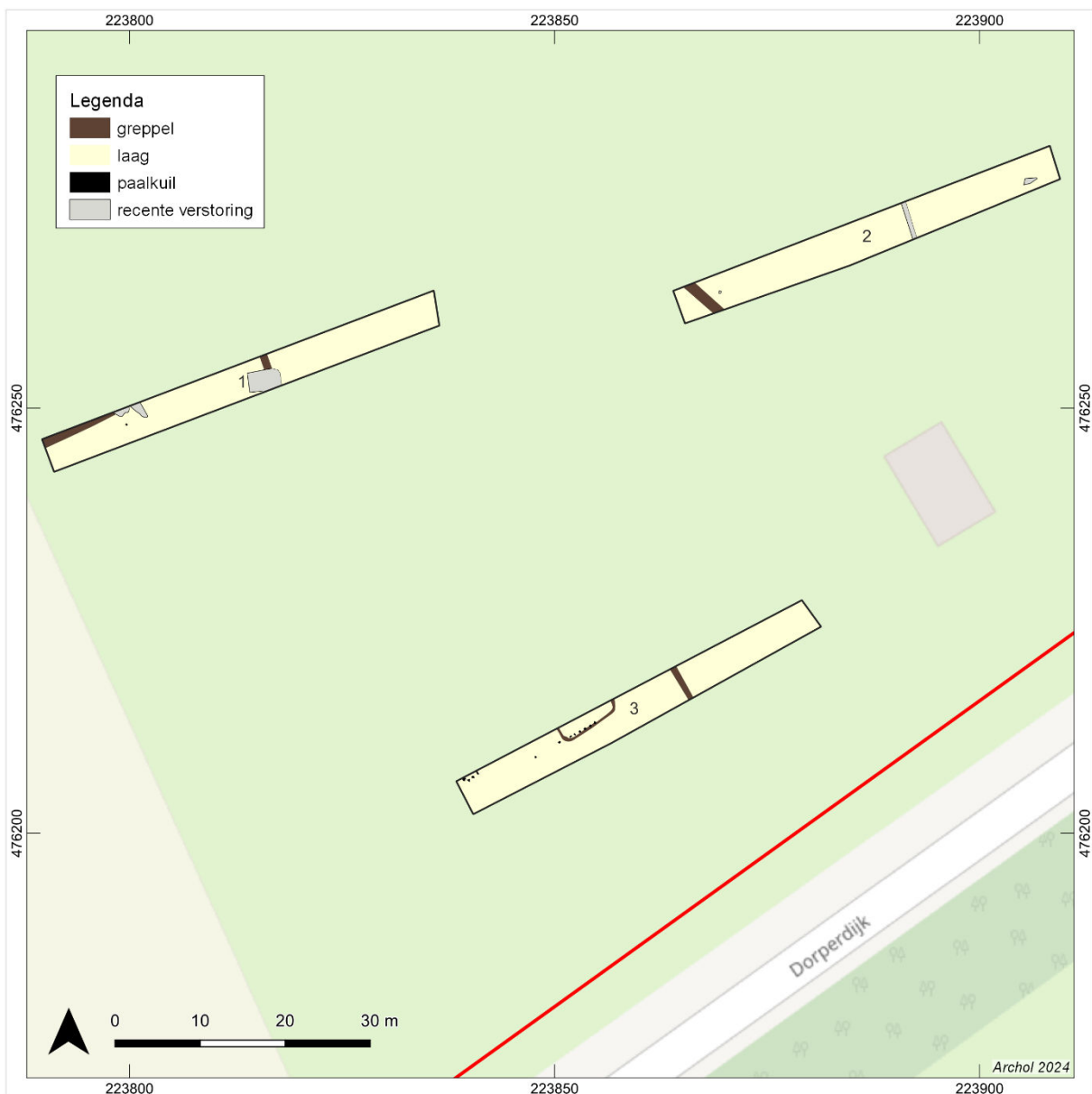
Tijdens het onderzoek zijn 23 sporen gedocumenteerd (Figuur 4.2, Figuur 4.3 & Tabel 4-2). De sporen zijn verspreid over het onderzoeksgebied aangetroffen. De archeologische sporen betreffen greppels en voornamelijk paalkuilen. Daarnaast zijn er drie bodemlagen en recente verstoringen gedocumenteerd. De sporen zijn waarneembaar in de C-horizont, maar in het profiel lijken de sporen direct onder de bouwvoor of verploegde Ap-horizont te zitten.

Er zijn vijf greppels aangetroffen. Deze zijn op één na geïnterpreteerd als perceleringsgreppels en het merendeel is terug te vinden op een historische kaart uit 1850 (Figuur 4.4). Zo ligt in het westen van werkput 1 een greppel die op de historische kaart parallel loopt aan de proefsleuf. In het westen van werkput 2 ligt een greppel met een oriëntatie van noordwest-zuidoost. Ook deze greppel lijkt overeen te komen met een greppel op de historische kaart. De greppel in de oostelijke helft

van werkput 3 komt niet geheel overeen, maar dit kan verklaard worden door de onnauwkeurigheid van de historische kaart. Zoals op het kadastrale minuutplan te zien is, is dit deel van het plangebied begin 19^e eeuw nog niet ontgonnen (Figuur 2.3). Het is mogelijk dat de greppels eerder dan begin 19^e eeuw zijn aangelegd, maar dat is niet waarschijnlijk. Daarnaast zijn in de vulling van de greppels fragmenten baksteen, steengoed aardewerk en industrieel wit aardewerk waargenomen. Dit laatste baksel wordt vanaf begin 19^e eeuw in Nederland gemaakt.⁹ Dit bevestigt de datering van de greppels.

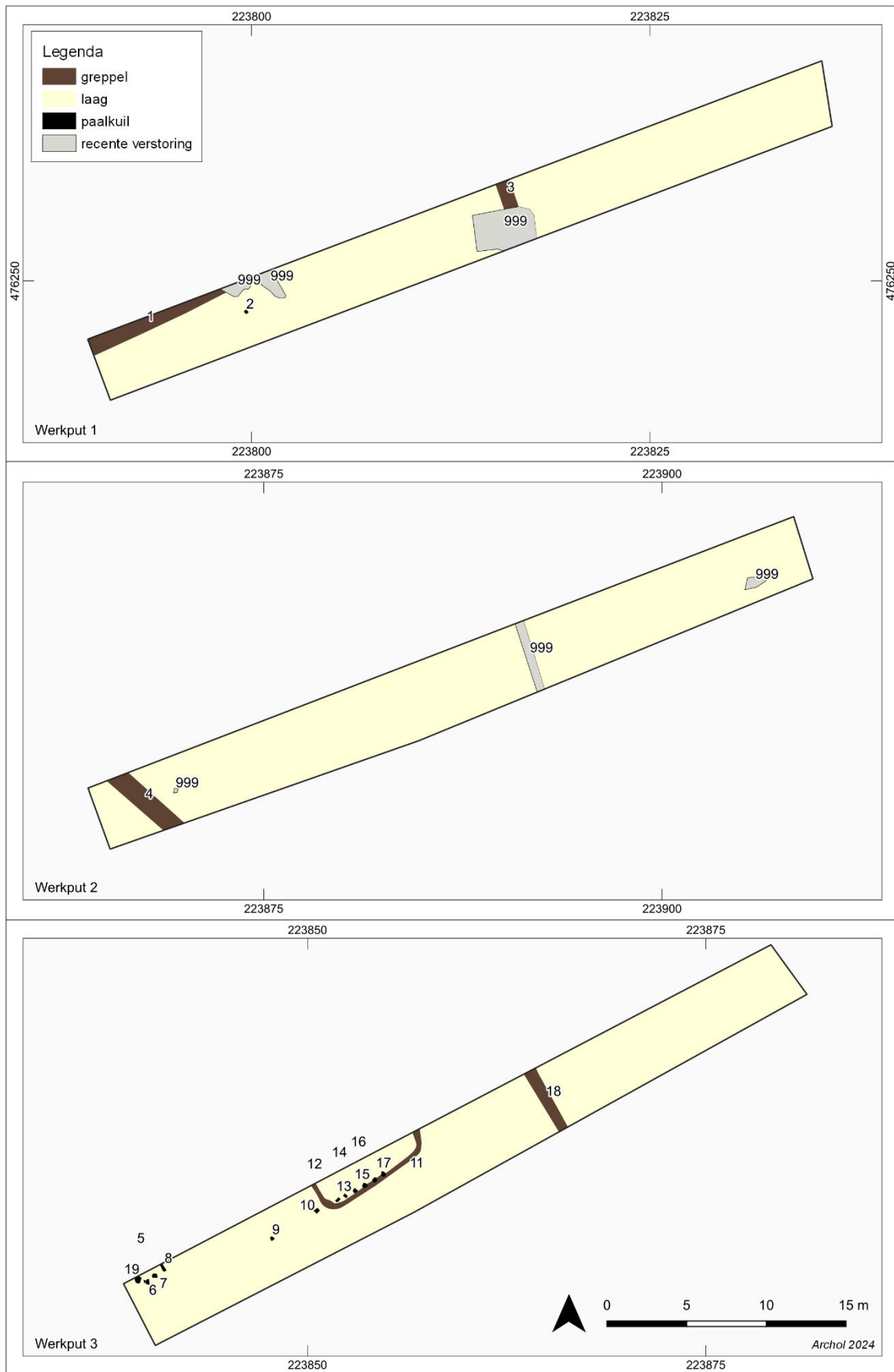
De aard en ouderdom van de gebogen greppel in werkput 3 is lastiger vast te stellen aangezien deze niet op historische kaarten staat afgebeeld. Aan de hand van de rommelige vulling en de rechthoekige vorm in de coupe wordt dit spoor, net als de andere greppels, in de 19^e eeuw gedateerd.

Er zijn 14 paalkuilen aangetroffen waarvan het merendeel in werkput 3. Het is onduidelijk of deze sporen tot een structuur hebben behoord. Mogelijk zijn het paalkuilen van een hekwerk. De vulling van de paalkuilen hebben, net als de greppels, een zeer rommelig voorkomen, vergelijkbaar met de verploegde Ap-horizont. Dit is een indicatie dat deze sporen waarschijnlijk uit de zelfde periode dateren als de greppels, begin 19^e eeuw.

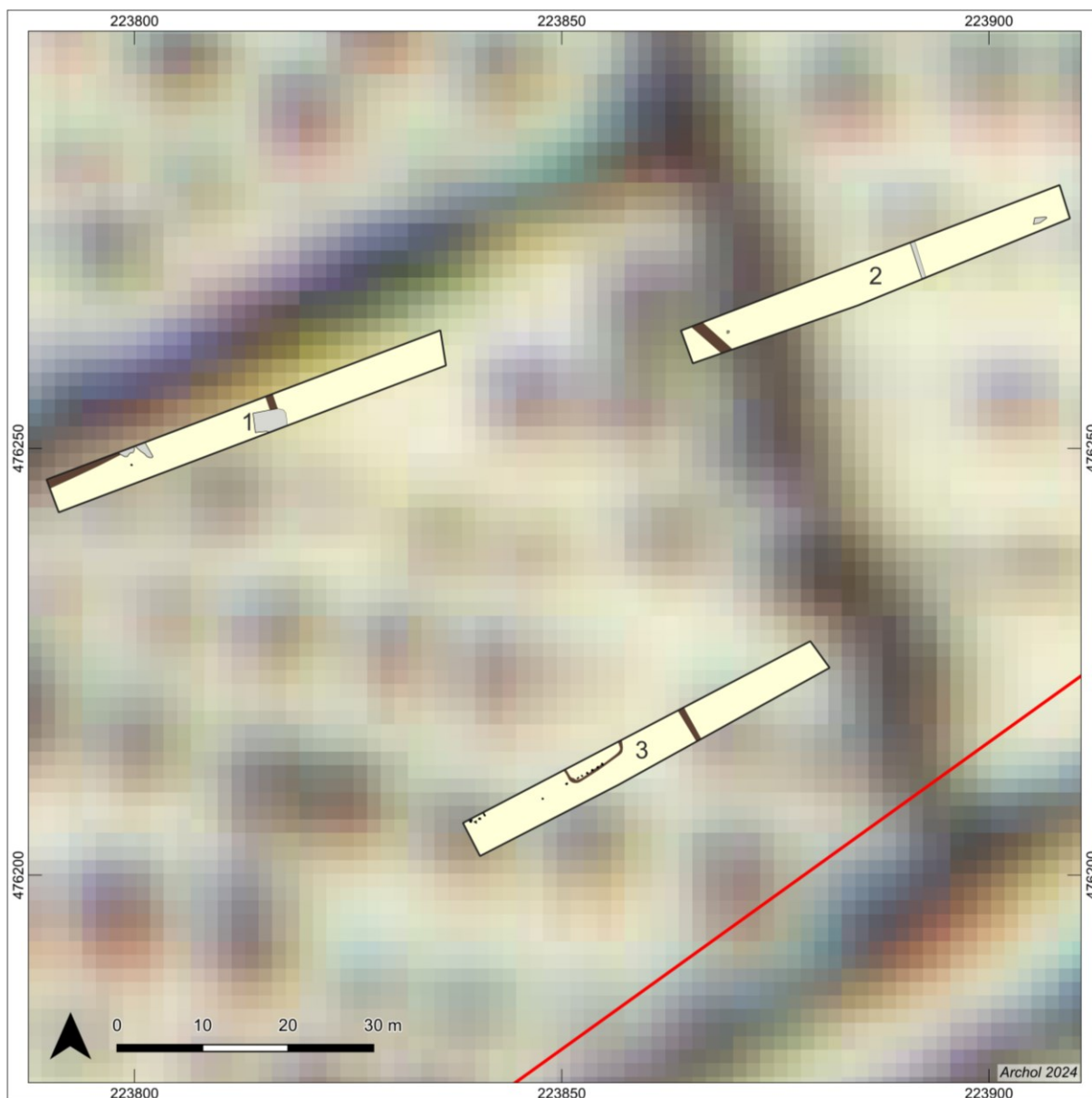

Figuur 4.2 De aangetroffen sporen op een thematische kaart.

⁹ Verhoeven 2007.

Figuur 4.3 Detail Alle sporenkaart per put (inclusief spoornummers).

Figuur 4.4 De aangetroffen sporen geprojecteerd op een historische kaart uit 1850 (bron: topotijdreis.nl).

4.2.2 Vondsten

Tijdens het proefsleuvenonderzoek zijn verder geen vondsten meer aangetroffen.

5 Conclusie, advies en beantwoording onderzoeksvragen.

5.1 Conclusie

Op basis van het bureau en verkennend booronderzoek was er een middelhoge verwachting voor archeologische resten in het zuidelijk deel van het plangebied. Het karterend booronderzoek heeft laten zien dat in het hele onderzoeksgebied sprake van een zeer slechte conservering van het oorspronkelijke bodemopbouw. De podzolbodem is nagenoeg overal volledig opgenomen in de akkerlaag. Op basis hiervan kan geconcludeerd worden dat een eventueel vroege steentijd vondstniveau niet meer aanwezig is binnen de onderzoekslocatie.

Het beeld van een verstoorde bodemopbouw wordt bevestigd door de profielen die we in het sleuvenonderzoek hebben aangelegd. De aangetroffen grondsporen wijzen op agrarische gebruik van het gebied vanaf begin 19^e eeuw. Eventuele ouder bewoningssporen zijn niet aangetroffen in de opgravingsleuven.

5.2 Selectieadvies

Tijdens het onderzoek zijn geen archeologische vindplaatsen aangetroffen. Er zijn alleen sporen aangetroffen die in verband worden gebracht met agrarisch landgebruik vanaf de Nieuwe tijd. Archol adviseert daarom geen aanvullend archeologisch onderzoek en geadviseerd dat het terrein wordt vrijgegeven voor toekomstige ontwikkelingen. Op basis van de bevindingen van dit onderzoek neemt het bevoegd gezag (gemeente Rijssen-Holten) een formeel besluit.

Ondanks dat het onderzoek met alle zorgvuldigheid is uitgevoerd is het niet uitgesloten dat er onverhoopt toch archeologische resten in de ondergrond aanwezig blijken te zijn. Indien bij de uitvoering van de werkzaamheden archeologische resten worden aangetroffen, dan dient hiervan conform artikel 5.10 en 5.11 van de Erfgoedwet melding gedaan te worden bij het bevoegd gezag (de gemeente Rijssen-Holten).

5.3 Beantwoording onderzoeksvragen

1. Wat zijn de landschappelijke kenmerken (geologie, bodemgesteldheid, geomorfologie en waterhuishouding) van het onderzoeksgebied?

De onderzoekslocatie is gelegen in dekzandgebied in het relatief vlakke gedeelte tussen de stuwwallen Holterberg en de Zuurberg. Op de vlaktes tussen de stuwwallen is goed gesorteerd, fijn dekzand afgezet en hebben zich dekzandruggen gevormd. Daarnaast bestaat het oostelijke deel van het plangebied uit verspoelde dekzanden en ligt het zuidelijke deel gedeeltelijk op een dekzandrug zonder een oud bouwlanddek.

2. Hoe is de natuurlijke opbouw van het bodemprofiel?

Het landschappelijk onderzoek heeft laten zien dat in het hele plangebied sprake van een zeer slechte conservering van het oorspronkelijke bodemtype. In het hogere zuidelijke deel werd deze oorspronkelijk gekenmerkt door dunne veldpodzolprofielen, in het laag gelegen noordelijke deel door beekerdgronden. De veldpodzol is volledig opgenomen in de akkerlaag, uitgezonderd incidentele restanten van de onderzijde daarvan. Dit betekent dat op de hogere delen (zuidelijk) het archeologische niveau zich aan het maaiveld bevindt of zelfs nog iets daarboven en dat tenminste 30 cm van het oorspronkelijke bodemprofiel intensief is verstoord als gevolg van actuele verploeging en egalisatie.

3. Komt de landschappelijke situatie overeen met de verwachting op basis van het vooronderzoek? Waarom wel/niet?

Er zijn geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van een esdek in de historische betekenis van het woord (resultaat van 'eeuwenlange' plaggenbemesting). De aangetroffen akkerlaag toont onder de actuele ploegvoor rommelig met brokken A- en C-materiaal wat in een traditioneel esdek niet het geval is. Het gebied is pas vanaf begin 19^e eeuw ontgonnen, verkaveld en beakkerd.

4. In welke mate is het gebied verstoord?

Het onderzoeksgebied is verstoord als gevolg van verploeging en egalisatie.

5. Bevinden zich in het plangebied archeologische resten en zo ja, waaruit bestaan deze? Welke sporen, structuren en vondsten zijn er binnen de vindplaats(en) te onderscheiden?

In het onderzoeksgebied zijn archeologische resten aangetroffen in de vorm van perceleringsgreppels en paalkuilen die dateren van begin 19^e eeuw. Er zijn geen structuren of vindplaatsen aangetroffen. Bij het booronderzoek is een klein fragment verbrand vuursteen aangetroffen.

6. Indien er geen archeologische resten zijn aangetroffen, welke verklaring is hiervoor te geven?

Niet van toepassing.

7. Van welke complex-/vindplaatstypen en welke dateringen is er sprake?

De greppels en paalkuilen dateren uit het begin van de 19^e eeuw.

8. Wat zijn de horizontale en verticale begrenzingen, ligging en omvang van de vindplaats(en)?

Er is geen vindplaats aangetroffen. De greppels liggen verspreid over het onderzoeksgebied. De paalkuilen zijn voornamelijk in werkput 3, het zuiden van het onderzoeksgebied, aangetroffen.

9. Wat is het paleo-ecologisch potentieel van het onderzoeksgebied? Zijn er locaties die voor analyse bemonsterd kunnen worden?

Niet van toepassing.

10. Hoe kan het onderzoeksgebied aan de hand van de onderzoeksresultaten en middels de KNA Leidraad Standaard Archeologische Monitoring worden gewaardeerd?

Er is geen sprake van een behoudenswaardige vindplaats en de archeologische waarde van het onderzoeksgebied is laag.

11. Is er sprake van behoudenswaardige vindplaatsen?

Er is geen sprake van een behoudenswaardige vindplaats.

12. Komen de resultaten van het onderzoek overeen met de archeologische verwachting op basis van het vooronderzoek?

De resultaten van het onderzoek komen niet overeen met de verwachting aangezien de bodem vrijwel geheel verstoord is.

13. Indien vervolgonderzoek in de vorm van een opgraving voor (een deel van) het onderzoeksgebied wordt geadviseerd: welke aanbevelingen zijn er te doen ten aanzien van onderzoeksstrategie en -methodiek?

Er wordt geen vervolgonderzoek geadviseerd.

14. Wat is de status van het terrein na afronding van het archeologisch onderzoek? Zijn er nog behoudenswaardige resten in het gebied aanwezig of te verwachten die nog niet zijn onderzocht/opgegraven en die bescherming van het terrein in de toekomst noodzakelijk maken?

Geadviseerd wordt het terrein vrij te geven voor verdere ontwikkelingen.

Literatuur

Dalen, S. van & P.A.M. Dijkstra & R.G. Mousch & L. Smit, 2006, *Rijssen-Holten, De Liesen. Inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven*. BAAC-project 06.191, 's-Hertogenbosch.

Van Essen en F. Stevens, 2022, *Vletgaarsmaten 2 fase C te Holten, Gemeente Rijssen-Holten. Inventariserend Veldonderzoek, Verkennend booronderzoek*. Synthegra-rapport s220011-B, Leusden.

Stevens, F., 2022, *Vletgaarsmaten 2 fase C te Holten gemeente Rijssen-Holten, bureauonderzoek*, Synthegra B.V., Leusden.

Verhoeven, A.A.A., 2007, *Middeleeuws en vroeg-modern aardewerk en glas. Syllabus bij het materiaalpracticum voor studenten Europese archeologie*, Faculteit der Geesteswetenschappen, Amsterdams Archeologisch Centrum.

Lijst van figuren

Figuur 1-1 Ligging van het plangebied (blauw) met daarin het onderzoeksgebied (rood).

Figuur 2-1 Op de geomorfologische kaart ligt het onderzoeksgebied deels op de verspoelde dekzanden en in het zuiden loopt een dekzandrug.

Figuur 2-2 Het onderzoeksgebied (rood) geprojecteerd (bij benadering) op een historische kaart uit 1820. (Bron: topotijdreis.nl)

Figuur 2-3 Het plangebied (rood) op de kadastrale minuutplan uit 1811 – 1832 (MINo40290Do1). In het oosten begint men de 'woeste gronden' te ontginnen (overgenomen uit Stevens 2022).

Figuur 2-4 Vanaf 1850 is de gehele omgeving van het onderzoeksgebied (rood) ontgonnen en is de verkaveling duidelijk zichtbaar (Bron: topotijdreis.nl).

Figuur 3-1 Het gefaseerde boorplan voor het karterende onderzoek.

Figuur 3-2 Aangepaste puttenplan. De proefsleuven zijn ter hoogte van de deels intacte bodem geplot.

Figuur 3-3 De proefsleuven met de locaties van de profielkolommen.

Figuur 4-1 Profiel 203.

Figuur 4-2 De aangetroffen sporen op een thematische kaart.

Figuur 4-3 De aangetroffen sporen geprojecteerd op een historische kaart uit 1850 (bron: topotijdreis.nl).

Lijst van tabellen

Tabel 1-1 Administratieve gegevens.

Tabel 1-2 Lijst van betrokken personen.

Tabel 4-1 Toelichting codering stratigrafie.

Tabel 4-2 Totaal aantal aangetroffen sporen per type.

Bijlage I Sporenlijst

spoor	omschrijving	velddatering	diepte	nap (m)	opmerking	
1	greppel	nieuwe tijd (tot heden)	28	10.154	baksteen aangetroffen niet mee genomen	
2	paalkuil: grondspoor kuil voor paal	recent		3	10.174	
3	greppel	nieuwe tijd (tot heden)	50	9.874	Baksteen fragment aangetroffen, niet meegenomen	
4	greppel	nieuwe tijd (tot heden)	50	10.114	fragmenten baksteen, industrieel wit en steengoed. Niet verzameld.	
5	paalkuil: grondspoor kuil voor paal	nieuwe tijd (tot heden)			10.276	
6	paalkuil: grondspoor kuil voor paal	nieuwe tijd (tot heden)			10.274	
7	paalkuil: grondspoor kuil voor paal	nieuwe tijd (tot heden)	5		10.253	
8	paalkuil: grondspoor kuil voor paal	nieuwe tijd (tot heden)			10.253	
9	paalkuil: grondspoor kuil voor paal	nieuwe tijd (tot heden)			10.237	
10	paalkuil: grondspoor kuil voor paal	nieuwe tijd (tot heden)			10.345	
11	greppel	nieuwe tijd (tot heden)	16		10.336	
12	paalkuil: grondspoor kuil voor paal	nieuwe tijd (tot heden)			10.336	
13	paalkuil: grondspoor kuil voor paal	nieuwe tijd (tot heden)			10.367	
14	paalkuil: grondspoor kuil voor paal	nieuwe tijd (tot heden)			10.38	
15	paalkuil: grondspoor kuil voor paal	nieuwe tijd (tot heden)			10.404	
16	paalkuil: grondspoor kuil voor paal	nieuwe tijd (tot heden)	27		10.425	
17	paalkuil: grondspoor kuil voor paal	nieuwe tijd (tot heden)			10.381	
18	greppel	nieuwe tijd (tot heden)			10.384	
19	paalkuil: grondspoor kuil voor paal	nieuwe tijd (tot heden)			10.269	
999	recente verstoring	recent				
5000	laag	onbekend				bouwvoor
5010	laag	onbekend				geroerde akkerlaag Ap horizont
5030	laag	onbekend				

Bijlage II Vondstenlijst

vnr	categorie	aantal	gewicht (gr)	spoor	put	vlak	vak	vul	seg.	boring
1.1	Steen vuursteen	1	18							45

Bijlage III Profieldocumentatie

Bijlage IV karterende boringen

